

Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme

¹Hakan UZUN

²Yrd.Doç.Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

¹Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

²Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi

Özet

Gelişen her ekonomide görüldüğü gibi ülkemizde de ekonomide tarımın payı azalmakta ve tarımsa yer alan nüfus hızla gerilemektedir. Bu çalışmada öncelikle tarımsal örgütlenmenin öneminden sonrasında ise sırasıyla ülkemizde ve Avrupa Birliğinde örgütlenmeden bahsedilmiştir. En son ise Avrupa Birliğine uyum sürecinde tarımsal örgütlenmenin geçirdiği ve geçirmeye devam ettiği değişimler açıklanmıştır.

Türkiye'de ki tarımsal örgütlenme çiftçilerin ve halkın ihtiyaçlarının karşılama açısından yetersiz kalmaktadır. AB'ne tam üyelik sürecinde yerine getirilmesi gereken uyum çalışmalarından belki de ülke açısından en önemlisi tarımsal örgütlenmedir. Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki kooperatifler devlete yük olmadan, kaynak tüketen değil, kaynak üreten hür ve gönüllü bir şekilde geliştiklerinden, ülkemizde de bu sektörde Avrupa Birliğine uyum çalışmaları çerçevesinde, kanunlardan gelen farklı uygulamalardan kooperatiflerimizi kurtararak tek bir kanun ve tek bir çatı bünyesinde toplanması oldukça önemlidir. Bu durum tarımsal amaçlı kooperatifler için çok zaruri bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde, AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde Avrupa Birliğinin mevcut organizasyonları ile işbirliği yapabilecek ve dolayısıyla Ortak Tarım Politikası çerçevesindeki teşvik ve desteklemeleri üye üreticiler nezdinde doğrudan alabilecek tam kapsamlı bir modele ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Örgütlenme, Türk Tarımının Örgütlenmesi, AB Tarımsal Örgütlenme.

1. Giriş

2. Ülke ekonomisinin yaklaşık üçte biri bir şekilde tarım kesimi içindedir. Tarım son yıllarda ekonomideki önemini kay-

betmiş gibi görülse de, barındırdığı nüfus, temel gıda maddelerini üretmesi, sanayiye hammadde sağlaması ve sanayiden hammadde talep etmesi açısından hala büyük bir sektördür. 1968 yılında gayrisafi milli hasılanın % 39.8'ini karşılayan tarımın payı, 2010'da %8.3'e inmiştir (18). Potansiyelinden yeterli düzeyde yararlanılamayan bu sektör, iklim koşullarına önemli oranda bağlıdır. Ulusal gelirden aldığı payın düşüklüğü yanında gizli ve açık olarak nitelendirilen işsizlik oranı da yüksektir. Arazilerin miras yoluyla bölünmesi, işletmelerin ise çok küçük olması bu kesimdeki sorunların önemli bir başka boyutudur (1).

Türkiye'nin Avrupa Birliği(AB) üyeliği için çalışmalara bütün hızı ile devam ettiği son günlerde uyum sürecinde yapılması gerekenler ve alınması gerekli tedbirler her platformda tartışılmakta ve çoğu zamanda ülkenin gündemini oluşturmaktadır.

Uyum sürecinde en tartışmalı konunun tarım sektörü olacağı söylenirken, tarım sektörü içinde de en önemli görülen hususların başında tarımda örgütlenme gelmektedir. Tarımda Örgütlenme her boyutu ile incelenmesi gereken bir konu olup, sadece çiftçinin ekonomik örgütlenmesini değil, mesleki örgütlenmesini de kapsamaktadır (2).

Ülke tarımındaki problemlerin çözülmesi ve bu itibarla, tarımımızın Avrupa Birliği tarımsal yapısına uyum sağlayabilmesi için yapılması gerekenlerden biri de bir an evvel AB üyesi ülkelerdekine benzer "Tarımsal Üretici Birliklerinin" kurulup geliştirilmesidir. Çünkü, Avrupa Birliği ülkelerindeki tarımsal yapılanma içerisinde kooperatifler ve tarımsal üretici birlikleri bir arada yer almakta ve her ikisi de önemli görevler gerçekleştirmektedir (2).

Tarımsal yapı gereği, çoğunluğu küçük aile işletmesi niteliği taşıyan Türk çiftçilerinin bir an önce gelişmiş ülkelerdeki gibi "üretici organizasyonlarına" kavuşturulması, Ortak Tarım Politikası'na uyum yükümlülüğünün bir sonucu olmanın yanında Türk tarımının geleneksel yapısının kısıtlamalarını aşmak bakımından da önem arz etmektedir (3).

Bu çalışma ile, önce Türkiye'deki tarım sektöründe örgütlenme deseni (kamu örgütlenmesi ve üretici örgütlenmesi) ayrıntılı olarak ortaya konulmaya çalışılmış ve sonra da, AB üyesi bazı ülkelerdeki örgütlenme deseni incelenerek, ülkemizde AB'ne uyum sürecinde yapılan değişiklikler ve bu sürecin etkileri üzerinde durulmuştur.

3. Tarımsal Örgütlenmenin Gerekliliği

Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük bir kısmı (%65-67'si) 1-50 dekar arasında işletme büyüklüğüne sahiptir. Bununla birlikte, topraksız aileler de tarımda önemli yer tutmaktadır. Gerek az topraklı, gerekse topraksız olan bu kesim çoğunlukla gereksinim duydukları araç ve gereçleri kendi adlarına alıp kullanamadıkları gibi,

ürün pazarlarında da etkili olamamaktadır. Bu durum, örgütlenme gereğini açıkça ortaya koymaktadır. Tarımda üretici örgütlenmesinin ana amacı: Bu kesimde verimliliği yükseltmek ve üretimden tüketim aşamasına kadar tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi suretiyle üreticinin gelirini ve pazardaki konumunu yükseltmektir. Bu nedenle, tarımda üretici örgütlenmesi ve örgütlerinin (3);

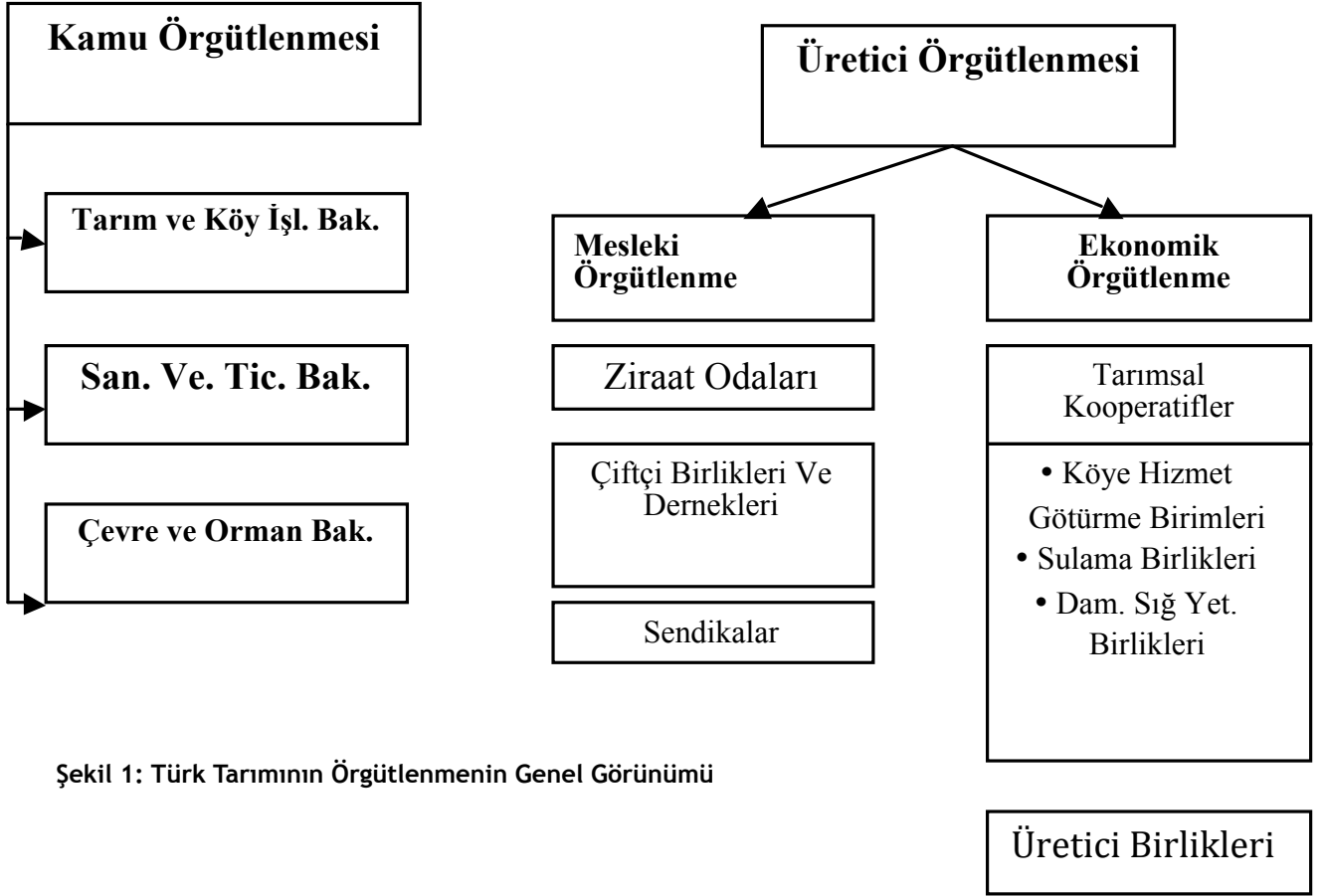
- Üreticilerin çıkarlarını koruma,
- Yenilik ve gelişmeleri izleme ve yaymada her türlü bilgi alışverişini sağlama,
- Politik baskı grubu oluşturma,
- Demokratik karar alma sürecini hızlandırma,
- Verimlilik ve kalitenin artırılması için gereken girdileri ve teknolojileri sağlama,
- Kırsal alanın ekonomi içindeki etkinliğini arttırma,
- Tarım üreticisinin gelir ve yaşam düzeyini yükseltmek gibi amaçları vardır.

Üreticinin örgütlenmesi ve pazarda etkin bir konuma gelebilmesinde en önemli araç tüm gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi kooperatiflerdir. Türkiye gibi, işletmeleri küçük olan ülkelerde üreticiler ancak, kooperatifler aracılığıyla modern ve ekonomik ölçekli tarım yapabilirler. Türkiye'de sayısal olarak 4-5 milyon ortağı bulunan tarımsal kooperatifler çeşitli alanlarda faaliyet göstermesine rağmen, batı ülkelerinde olduğu gibi etkili değildirler. Çünkü Almanya, Danimarka, İsveç, Hollanda, Finlandiya gibi ülkelerde tarımsal kooperatiflerin pazarlamadaki payı %50 ile %100 arasındadır. Bizde ise %1 ile %10 arasındadır(19). Bu durum, üreticilerin en örgütsüz olduğu kesim olan hayvancılıkta daha da geniş boyutlardadır. Bundaki temel faktörler ise; hayvancılığın tarımsal üretim değerindeki payının düşüklüğü, hayvansal üretimin küçük aile işletmelerinde gerçekleştirilmesinden kaynaklanan yapısal sorunlar ile gününbirlik izlenen hayvancılık politikalarıdır (4).

4. Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme

Türk tarımında örgütlenme incelenirken; kamu örgütlenmesi ve üretici örgütlenmesi olarak iki ana başlık altında ele alınmıştır. Burada kamu örgütlenmesi ile anlatılmaya çalışılan, devletin tarım sektöründeki örgütlenmesidir. Ancak, bu konu çalışmanın temel amacını oluşturmayıp, bu alandaki örgütlenmeden sadece başlıklar ile bahsedilmiştir. Bu çalışmanın ana hatlarını üreticinin mesleki ve ekonomik örgütlenmesi oluşturmaktadır (5).

Mesleki örgütlenme; Ziraat Odaları, Çiftçi Birlik ve Dernekleri, Sendikalarından oluşmaktadır (Şekil 1).Üretici örgütlenmesinin ikinci ayağını ise, çok daha önemli olduğu düşünülen ekonomik örgütlenme oluşturmaktadır. Ekonomik örgütlenme içinde de; Tarımsal Kooperatifler, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Sulama Birlikleri ve Yetiştiricileri Birlikleri ve Üretici Birlikleri yer almaktadır.

Şekil 1: Türk Tarımının Örgütlenmenin Genel Görünümü

Kaynak: YERCAN, M., Türkiye Ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni Ve Tarımsal Kooperatifleri, Tarım Ekonomi Dergisi, 19-29, 2007.

Kuruluş amacı ne olursa olsun, çiftçi örgütlerinin tarımsal gelişim sürecine olan katkıları, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarımsal gelişimin temel unsuru çiftçi örgütleridir. Türkiye’de üreticilerin örgütlenmesinin yetersiz olduğu, Tarım Kredi, Tarım Satış ve tarımsal amaçlı diğer kooperatifler ile sulama birlikleri, zirai mücadele birlikleri, köye hizmet götürme birlikleri gibi değişik kanunlarla değişik isimler altında meydana getirilen organizasyonların hizmetlerin götürülmesinde dağınıklığa ve devletin sürekli kaynak aktarılmasına neden olduğu bilinen bir gerçektir (6).

Tarım kooperatifleri değişik biçimde sınıflandırılmakla birlikte, genellikle ortaklara götürülen hizmetlere göre kooperatiflere isim verilmektedir. Kooperatifin amacı ürün pazarlama, girdi veya kredi temini gibi hizmetlerden birini yerine getirmek ise, diğer hizmetleri sınırlı olarak yapsa da, tek amaçlı kooperatiftir. Kooperatif birden fazla konuda faaliyet gösteriyorsa, çok amaçlı kooperatiftir. Tarım satış, tarım kredi kooperatifleri tek amaçlı kooperatiflere, köy kalkınma kooperatifleri ise çok amaçlı kooperatiflere örnek gösterilebilir (4).

Tarım kredi kooperatifleri ve tarım satış kooperatifleri devlet desteği altında olmasına rağmen tarımsal kal-

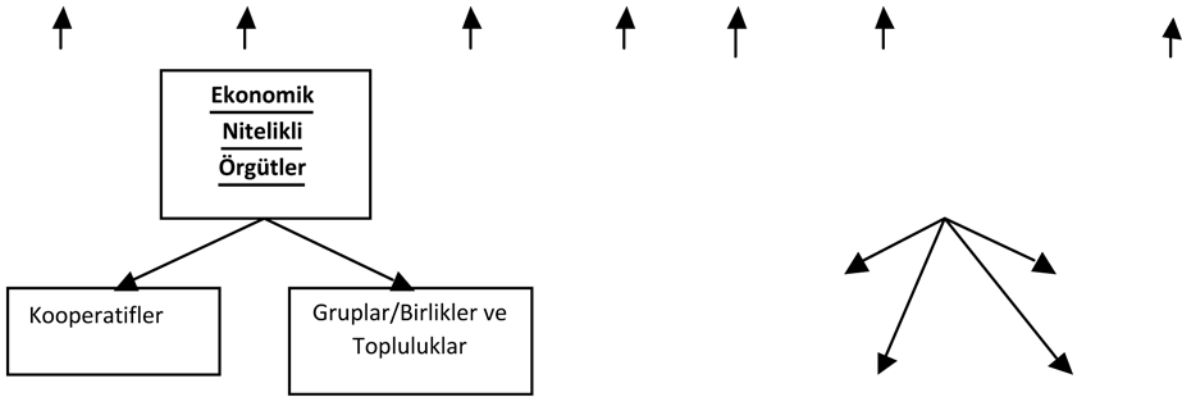
kınma kooperatifleri ve diğer tarımsal amaçlı kooperatifler bu tip devlet desteğinden yoksundur. Üstelik nitelikli eleman yönünden bu tip kooperatifler büyük sıkıntı çekmektedir. (7).

5. Avrupa Birliği’nde Tarımsal Örgütlenme

AB’nde kuvvetli bir örgütlenme yapısı mevcut olup, dört ana temel üzerine oturmaktadır. Bunlar;

- Üretici lehine siyasi lobi yapan ve Ziraat Odaları’nı kapsayan *mesleki örgütler*,
- Üreticinin ekonomik çıkarlarını ve haklarını koruyan *kooperatifler*,
- Ürün bazında, üretim planlamasından üretim tekniklerine kadar çalışmalar yapan *üretici birlikleri*,
- Bir konu ile ilgili bütün tarafların (üretici-aracı-işleyici- iç ve dış pazarlayıcılar vd) bir araya gelmesiyle oluşan *branş birlikleri* şeklindedir (8).

Üretici örgütleri adı verilen örgütlenme biçiminin, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (AET) kurucu üyesi olan ülkelerde oluşturulması 1962 yılında tarım ürünlerinin üretim ve ticaretinde genel rekabet kurallarına uyum konusunda alınan kararlar sonrasında dayanmaktadır. Hollanda’da 19. yüzyılının son çeyreğinde oluşmaya başlayan ve günümüz Hollanda çiftçi örgütlenmelerinin

Şekil 2: AB'de Tarımsal Örgütlenmenin Genel Görünümü

kuruluşuna öncülük eden ekonomik örgütlenmeler, AET genelinde oluşturulacak sisteme örnek teşkil etmiş ve Hollanda'da, Topluğun kuruluşundan önce, özellikle meyve ve sebze alt sektöründe, çok iyi işleyen bir örgütlenme sistemi mevcut olduğu için, Komisyonun 1960 yılındaki OTP konusundaki teklifinde Hollanda'da uygulanan sistemin bazı özelliklerinin, oluşturulacak piyasa mekanizmalarına yansıtılması öngörülmüştür (9).

Çiftçi birlikleri çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde oluşturulmuşlardır. Kimi ülkelerde ulusal, bölgesel ve yerel birlikler, kimi ülkelerde siyasi partilerin alt grubu gibi çalışan birlikler, kiminde federal yapının özelliği olarak kendi içinde dikey birleşmesini tamamlamış, ama farklı siyasi ve dini yaklaşımlar içinde olan kişilerin katıldığı ve birbirinden bağımsız çalışan birlikler, kiminde bazı dernek yapılarında olduğu gibi, genç çiftçilerin ayrı bir birlikte, belli bir yaşın üstündekilerin farklı birlikte bir araya geldiği birlikler vs. şeklinde değişik özellikler gösterir. (11).

6. Türkiye'de Tarım Kooperatiflerinin AB'ye Uyumu Konusunda Yapılan Çalışmalar

Ülkemizdeki tarımsal kooperatifçilikle AB'deki tarımsal kooperatifçilik arasında işleyiş, mevzuat ve uygulamalar arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Kooperatifçiliğimiz tarihi boyunca neredeyse bütün kalkınma planlarında yer almış, ancak uygulamalarda istenen sonuca ulaşamamıştır. Üyelik sürecinde mevzuatımızda bazı değişimler meydana gelmiştir.

6.1. Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP)

AB'ye katılım konusundaki en önemli kriterlerden birisi de yeni üyelerin birleştirilmiş pazarda rekabet edecek ekonomilere sahip olmaları zorunluluğudur. Bu ölçüt, tarımsal üretim, pazarlama ve işleme alanlarındaki üretim verimliliğinin artırılmasına yönelik önlemler üzerinde odaklaşmayı gerektirmektedir. Bu çerçevede, tarım alanında Tarım Reformu Uygulama Projesi adıyla bir proje uygulanmaya başlamıştır. Projenin sonunda Türkiye'de, Dünya standartlarına göre rekabet edebilir, yapay teşvikler ve sübvansiyonlar yerine gerçek mukayeseli üstünlüğe dayalı üretim modellerine sahip tarım ve

tarımsal sanayi sektörleri oluşturulması hedeflenmektedir. Proje, uygulamaya konacak yeni Tarım Stratejisinin temel araçlarından birisi niteliğindedir. Tarım reformu faaliyetlerine destek olmak ve tarım sektörünü güçlendirmek üzere uygulamaya konan bu proje dört ana bileşenden oluşmaktadır(12):

A) Doğrudan Gelir Desteği (DGD), B) Alternatif Ürün (AÜD), C) Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılandırılması, D) Proje Destek Hizmetleri.

6.2. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılandırılması

Projenin C Bileşeni, Tarım Satış Kooperatifleri'nin (TSK) ve Tarım Satış Kooperatif Birlikleri'nin (TSKB) yeniden yapılandırılması ve özertleştirilmesi çalışmalarını içermektedir. Bu alt bileşen kapsamındaki faaliyetler ile Tarım Satış Kooperatiflerinin ve Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin yeniden yapılandırılması ve tarım ürünlerinin pazarlanması ve işlenmesinde devletin rolünün azaltılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Tarım Satış Kooperatiflerinin mali özertkliğinin ve bağımsızlığının sağlanması ve üyesi oldukları Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin üzerindeki mülkiyet haklarını kullanma yeteneklerinin artırılarak asli fonksiyonlarına dönmelerinin sağlanması gerekmektedir. TSK/TSKB'lere yapılan faaliyetleri içinde, ilgili işletmelerde alınan finansal destekler yardımı ile çeşitli iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sayesinde bazı işletmelerde olumlu sonuçlar alınmış, bazılarında ise yeterli fayda sağlanamamıştır. Bu nedenle, birliklere bağlı çeşitli işletmeler verimli ve ekonomik olmamalarından dolayı kapatılmıştır veya kapatılacaktır (12).

6.3. Çiftçi Örgütlerinin Kurumsal Gelişimi (IRFO)

Projenin B bileşeninin alt programında yer alan "Çiftçi Örgütlerinin Kurumsal Olarak Güçlendirilmesi Projesi", farklı alt-sektörlerde faaliyet gösteren tarım örgütlerinin (tarım kooperatifleri ve diğer çiftçi örgütleri), kapsamlı yönetim ve örgütsel gelişmelerine destek vermek ve çiftçi örgütü üyeleri, yöneticileri ve personelinin eğitimine katkı sağlamak amacı ile uygulamaya konulmuştur. Bu projenin uygulama sorumluluğu TAKOG ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı/Kırsal Kalkınma Merkez

Yürütme Birimindedir. Bu program altında yer alan faaliyetlerinin amacı; köy, bölge ve ulusal seviyedeki tarım kuruluşlarının kırsal kesimdeki çiftçilere hizmet verme kapasitesinin geliştirilmesine destek sağlanmasıdır.

6.4.1163 Sayılı Kooperatifler Yasasının 1 ve 9. Madelerinde Değişiklik

Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 5146 Sayılı Kanun 7 Mayıs 2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Değiştirilen 1. madde ile tüzel kişilere de kooperatif ortağı olma imkânı sağlanmış, 9. madde ile de özel hukuk tüzel kişilerinin de kooperatif ortağı olmaları sağlanarak kooperatiflerin ekonomik güçlerinin ve etkinliklerinin artması amaçlanmıştır. Yasa maddelerindeki değişiklik için kurulan komisyonun raporunda yapılan bu değişiklik “kaldı ki, günümüzde AB ülkeleri uygulamalarına bakıldığında kooperatif ortaklığı önünde bu tür engellere rastlanılmaktadır.” denilerek aynı zamanda AB’ne uyum konusunda da dikkate alındığını göstermektedir (13).

6.5. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı-Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD)

Ülkemiz tarım sektörünün ve kırsal alanların sorunlarının çözülmesine katkı sağlamak ve OTP ile ilgili AB müktesebatının uygulanmasında deneyim kazanmak amacıyla, 2007-2013 yılları arasında uygulanmak üzere, ülkemiz önceliklerini ve ihtiyaç duyulan tedbirleri sistematik ve detaylı bir biçimde belirleyen Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı-Kırsal Kalkınma Bileşeni (*Instrument for Pre-accession Assistance-Rural Development--IPARD* Planı) hazırlanacaktır (14).

Ulusal kırsal kalkınma stratejisi, Tarım stratejisi, Ulusal Kalkınma Planları ve Programlarında öngörülen ilke ve hedefler ile uluslararası taahhütler ve Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Programına uyum çerçevesinde, tarım sektörü ve kırsal alanların mevcut durumu ve ihtiyaçları değerlendirilerek, IPARD’a yönelik hazırlanan Politika Çerçeve Belgesi ile Türkiye’nin öncelikle önem vermesi gereken konular arasında üretici örgütlerinin geliştirilmesi yer almaktadır (15).

6.6. Kooperatifçilik Strateji Belgesi (Taslak rapor) (2010-2014)

Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün kooperatifçilik konusunda yaptığı çalışmalar ve düzenlemeler gibi Avrupa Birliğinde de, kooperatiflerin; sosyal ve ekonomik önemine, geliştirilmesine ve desteklenmesine, rekabet yeteneklerinin artırılmasına yönelik çalışmalar ve düzenlemeler yapılmıştır.

Bu kapsamda, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından, 2008 yılı Haziran ayı itibarıyla kooperatifçilik alanına yönelik “Kooperatifçilik Strateji Belgesi” oluşturulması çalışması başlatılmıştır. Bu stratejinin, kooperatifçilik ile ilgili iki ayrı Bakanlık (Sanayi ve Ticaret ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı) olması ve kooperatifçiliğin faaliyet alanları itibarıyla geniş bir kesimi içermesi nedeniyle, tüm

ülke kooperatifçiliğini kapsamı amaçlanmıştır. İkinci olarak bu belge, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) ve Orta Vadeli Plan gibi üst politika belgelerinde yer alan, “Rekabet Gücünün Artırılması, İstihdamın Artırılması, Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi, Bölgesel Gelişimin Sağlanması, Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması” şeklindeki gelişme eksenlerine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Genel amaç; Kooperatifçiliğe daha elverişli bir ortam oluşturmak; toplumdaki olumsuz kooperatifçilik imajını iyileştirmek ve sektöre olan güveni artırmak; verimsiz ve etkin olmayan uygulamaları ortadan kaldırmak; sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik ve yenilikçiliği sağlamak; kooperatiflerin ekonomik kalkınmaya ve gelirin daha adil paylaşımına olan katkılarını arttırmaktır. Bu amaçlara ulaşmak için belirlenen hedefler;

- Kamu teşkilatlanması ve hizmet sunumu yeniden yapılandırılacaktır.
- Eğitim, Bilgilendirme ve Ar-Ge faaliyetleri geliştirilecektir
- Örgütlenme kapasitesi ve kooperatifler arası işbirliği olanakları arttırılacaktır
- Sermaye yapısı ile kredi ve finansmana erişim imkânları güçlendirilecektir
- İç ve dış denetim sistemleri tümüyle revize edilecektir
- Kurumsal ve profesyonel yönetim kapasitesi arttırılacaktır
- Mevzuat altyapısı uluslararası esaslara ve ihtiyaçlara göre geliştirilecektir (16).

6.7. Avrupa Birliği’ne Uyum Hazırlıkları ve Üretici Birlikleri Yasası

Türkiye’nin AB’ne giriş sürecinde yürütülecek uyum çalışmaları kapsamında tarım alanında da yapısal değişikliklere başlanmış, mevcut tarımsal örgütlenme yapısının etkinliğini arttırmak amacıyla yeniden yapılandırma çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda; Dünya Bankasının desteği ile uygulanan Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP) uygulamaya konmuş, Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri’nin yeniden yapılandırılması çalışmaları sonucunda 16 Haziran 2000 tarih ve 24081 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Hakkındaki Kanun” ile Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri özerkleştirilmiştir (13). Bu kanun ile kooperatif ve birliklerin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde özerk ve mali yönden bağımsız bir yapıya kavuşturulmaları ve yeniden yapılandırılmaları, ekonomik etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmaları hedeflenmektedir.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında Tarımsal Politikalar İle İlgili Yapısal Değişim Projesi çerçevesinde, Üretici Birlikleri Kanun Tasarısı’nın hazırlanarak üretici birliklerinin oluşturulması öngörülmüştür. Bu kapsamda, birlik

adı altındaki tarımsal örgütlenmeleri ortak bir çatı altına alacak yasal zemini düzenlemek amacıyla çalışmalar yürütülmüş, kanun tasarısı hazırlanmış, 29.06.2004 tarihinde 5200 sayılı “Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu” yasalaşmıştır (13).

Bu kanunun amacı; üretimi talebe göre plânlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri kurmalarını sağlamaktır (17).

SONUÇ

AB ile uyum yolunda atılan adımların azığı ve başarısızlığı tarımsal örgütlenme ve ortak tarım politikasında da kendini göstermektedir. Son yıllardan gelişmeler olmasına rağmen sorunların büyüklüğüne nazaran yetersiz kalmaktadır. Özellikle toprakların aşırı parçalanması geçimin zorlaşmasına neden olmaktadır. Her ne kadar ekonomik büyüme artmış olsa da tarıma ayrılan azalması bu artışa negatife döndürmektedir.

Türkiye içinde bulunduğu coğrafya ve iklim özellikleri açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyele rağmen yanlış politikalar ve örgütlenmeden yoksunluk Türk tarımını bir darboğaza sokmaktadır. İthalatın artması fiyatları düşürse de çoğu bilim adamının söylediği gibi gıda krizi kapıdadır ve böyle bir krizde fiyatların artması gerçekliktir.

Avrupa Birliği'nin geneline bakıldığında; üretimden pazarlamaya ve üretilen ürünlerin işlenerek satılmasına kadar her aşamada etkin bir rol oynayan kooperatifler, çiftçi eğitimi ve üst danışmanlık hizmetleri ile uğraşan ziraat odaları, çiftçiye direk olarak danışmanlık hizmeti götüren çalışma grupları, çiftçinin ekonomik ve sosyal her türlü hakkını savunan ürün bazında ve özel konularda branşlaşmış birlikler, sendikalar ve bunların toplamının oluşturduğu üst örgütlenme biçimleri görülmektedir. Bu örgütlenme içinde kadınların ve özellikle gençlerin ve çocukların dahi birlikteliğine tanık olunabilmektedir. Bu seviyeye gelmelerindeki ana etken ise tarımda çiftçi eğitime verilen özel önemdir.

Ülke tarımındaki problemlerin çözülmesi ve bu itibarla, tarımımızın Avrupa Birliği tarımsal yapısına uyum sağlayabilmesi için yapılması gerekenlerden biri de bir an evvel AB üyesi ülkelerdekine benzer “Tarımsal Üretici Birliklerinin” kurulup geliştirilmesidir. Çünkü, Avrupa Birliği ülkelerindeki tarımsal yapılanma içerisinde kooperatifler ve tarımsal üretici birlikleri bir arada yer almakta ve her ikisi de önemli görevler gerçekleştirmektedir.

Özetle, AB ülkelerinde üreticiler güçlü örgüt yapılanmaları sayesinde üretimin planlanmasından, pazara arz edilmesine ve tarımla ilgili ekonomik ve sosyal poli-

tikaların belirlenmesine kadar her boyutta üstlendikleri rolleri ile doğrudan söz sahibidirler ve bu sayede bir yandan yaşam düzeylerinin yükselmesine katkıda bulunurlarken diğer yandan en iyi şekilde koruyarak üretim faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Sonuç olarak örgütlenme tarım sektörü için önemini hiç kaybetmeyecek bir yapılanmalıdır. İlk çağlardan beri devam eden yardımlaşma ve dayanışma günümüzde de önemini kaybetmemektedir.

KAYNAKÇA

- İNAN, İ. Hakkı, 1998. Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, Tekirdağ.
- DEMİRCİ, R. Türkiye’de Üretici Örgütlenmesinde Tarım Kooperatifleri ve Tarımsal Üretici Birlikleri: Örgütler Arası İlişkiler, Rekabet ve Sorunlar, 18. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Ankara, 2005.
- YAZGAN, H., Avrupa Birliği ve Türkiye’de Üretici Birlikleri, A.Ü. ATAUM 24. Dönem Temel Eğitim Ödevi (Yayımlanmamış), Ankara, 1999.
- ERDOĞAN, O., Üretici Birlikleri, A.Ü. ATAUM OTP Uzmanlık Ödevi (Yayımlanmamış), Ankara, 2000.
- YERCAN, M., Türkiye Ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni Ve Tarımsal Kooperatifleri, Tarım Ekonomi Dergisi, 19-29, 2007.
- GÜLÇUBUK, B., “Tarımda Üretici Örgütlenmesi ve Yayım”. Agro-Tech Uluslararası Hayvancılık ve Tarım Dergisi, Sayı:6, İstanbul, 1997.
- BÜLBÜL, M.-Ark., “Hayvansal Üretimde Üretici Örgütlenmesi (Kooperatif ve Şirketler)”. Hayvansal Üretimde Artırmada Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu, TMMOB-ZMO, 7-9 Ocak 1998, TCZB Yayını No:34, Ankara, 1998.
- CEYLAN, C., Çiftçi Örgütlerinde Yayım Eğitimi, Tarım ve Köy Dergisi, Ankara, 2001.
- ÇIKIN, A., 1992. “Tarım Kesiminde Kooperatif Örgütlenme ve Tarımsal Kooperatifçilik Politikası”. 2000’li Yıllara Doğru Türkiye Tarımı-Tarım Haftası’92 Sempozyumu, TMMOB-ZMO, Ankara, 1992.
- ERAKTAN, G., “AB - Türkiye Üretici Örgütlenmesi ve Değişim”, Ziraat Mühendisleri Odası AB Genişleme Sürecinde Türkiye Semineri - Tarımsal ve Kırsal Politikalar-, Ankara, 8-9 Ocak 2003.
- Tarım ve Köyleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topuluğu Koordinasyon Dairesi, “Avrupa Topuluğu ve Türk Tarımında Örgütlenmenin Önemi ve İşlevi” (Yayımlanmamış Bilgi Notu), Ankara, 2002.
- <http://www.arip.org.tr/trup.htm>, (20.03.2011)
- BAŞARAN, B. ve İnan, H., 2006, “Avrupa Birliği’nde Tarımsal Kooperatifçiliğin Geleceği ve Ülkemiz Tarımsal Kooperatifçiliğine Etkisi”, Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1, s.410-419, 13-15 Eylül 2006 Antalya.
- http://www.surkoop.org/proje_ipard.asp, (20.03.2011)
- http://www.sanayi.gov.tr/download/teskilat/koop_strateji_belgesi_taslagi.rar, (20.03.2011)
- RG, 2000. Resmi Gazete. Tarih:16.06.2000, Sayı:24081RG, 2004a. Resmi Gazete. Tarih:09.06.2004, Sayı:25487
- <http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2011/01/B-2/1-GSYH.xls> (30.05.2011) MÜLAYİM, Z.G., 2004, Kooperatifçilik, Seçkin Yayınları, Ankara